

Az elmondottak alapján az információ ugyan globális probléma, de messze nem az egyedül megoldandó az emberiségnek a globális egység felé vezető útján, ahogy ezt a "számítógépes utópia", a posztindusztriális "információs társadalom" hívei vallják.

Az információ globális jellegét csak az emberiség fejlődésének többi általános összetevőjével való szoros egységben veszi fel, szervesen összefonódva a társadalmi-gazdasági és egyéb folyamatokkal, elősegítve azok gyorsítását.

A társadalmi haladás meggyorsítása összefügg az információgyűjtés ütemének növekedésével és minőségével. Ez a tendencia akkor vált észrevehetővé, amikor az információs tevékenység a társadalmi aktivitás különös fajtája lett. E tevékenység fajsúlya a fejlett országokban igen jelentős, az informatikai ipar vezető helyet foglal el pl. Japánban és Franciaországban. Az USA-ban az információ létrehozásával, gyűjtésével, tárolásával, fejlesztésével és egyéb műveletekkel foglalkozók száma eléri az összes dolgozó 85%-át.

Az információs tevékenység arányának növekedése azt bizonyítja, hogy az információ egyre inkább az emberi munka tárgyává válik, és várható, hogy a 20. század végén az iparilag fejlett országok-

ban a társadalmi termelésben az információ lesz a munka alapvető tárgya. Ily módon megnövekszik a társadalmi tevékenység információs tartalma, s elmozdulás keletkezik az anyagi eszközökkel folytatott tevékenységektől az információval folytatott tevékenységek irányába.

Az információ mint a társadalmi haladás gyorsításának tényezője kardinális és globális problémává vált, olyanná, amely az emberiséget érintő többi probléma megoldását is elősegíti. A második évezred végén az információ az emberi lét, a túlélés és a további gyorsított progresszív fejlődés elválaszthatatlan része lesz. Ez az információnak arra a sajátosságára alapul, hogy a legfontosabb tényező szerepét játssza a gazdaság és a többi társadalmi tevékenységi szféra intenzív fejlődésre való átállításában. Ezért nemcsak az intenzifikálás információval telített formájáról beszélhetünk, hanem az egész társadalmi haladás meggyorsításának információs irányáról is.

/URSUL, A. D.: Uskorenje progressa i informaciä. = Naucno-tehnicskaä informaciä, Ser. 1. 8. sz. 1987. p. 1–8./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Információs erőforrások és az információpolitika

A Szovjetunió társadalmi-gazdasági életének megújulása számos, eddig megoldatlan problémát helyez az előtérbe. Közéjük tartozik az információs szféra is.

A társadalom elektronizálása és informatizálása nem csak a számítástechnika szélesebb körű alkalmazását kívánja meg, az információs szféra belső struktúráját sem hagyja érintetlenül.

Az utóbbi években a szovjet információpolitika elmaradt a követelményektől. Ennek áldatlan következményei a korszerű információfeldolgozó technika elégtelenségében, az információk hiányában egyaránt tükröződnek.

Az információs erőforrások szervezetlensége a tudomány és a technika valamennyi területén szembeötlő. A gyártással és fejlesztéssel foglalkozók a hasonló hazai és külföldi termékekre és fejlesztésekre vonatkozó adatokat hiányolják, a kutatók és az irányítók pedig a tudomány és a technika fejlődési tendenciáit jellemző, illetve a prognosztizáláshoz szükséges adatokat.

Az információs erőforrások helyzetének rövid jellemzésére három paraméter elegendő: a teljesség, a mobilitás és a hozzáférhetőség. Mindhárom bajokról árulkodik.

A Szovjetunióban a világon évenként megjelenő dokumentumok még 50%-a sem érhető el (kb. 10 millió egységből 4 millió). Így a legfontosabb külföldi tudományos-műszaki folyóiratokban megjelenő

cikkek százazreiről és a világpiaci konjunktúráról szóló adatok jelentős részéről tudomást sem szerezhetnek a szovjet szakemberek. Az új belföldi termékekről és tapasztalatokról szóló információknak legfeljebb 10%-át gyűjtik be és dolgozzák fel. A bázis ilyen "foghijassága" mellett a K+F munkák és a termékek minőségének értékelése legfeljebb szabványokban előírt "jámor óhaj" marad.

A helyzetet tovább rontja az információs erőforrások "lassú mozgása". A 25–30 hónapos késéssel megkapott információ a színvonal-értékelésnél egy generációnyi elmaradást jelent. Emellett a szakemberek mind ez ideig hagyományos kiadványokban kapják kézhez az információ döntő részét. Ezek kb. 15 milliárd, többször ismétlődő bibliográfiai egységet tartalmaznak, ami harmincszorosan haladja meg igényeiket.

A lassú és rengeteg felesleges információval túlterhelt hagyományos eszközöket megengedhetetlenül lassan váltják fel a modernnek. A számítógépes kommunikációs hálózatba az országban meglévő állományoknak mindössze 2%-a van bekapcsolva. Ez az operatív információra vonatkozó igények 1%-át teszi kielégítővé. Az automatizált rendszerek megbízhatatlansága, a technológiai együttműködést gátló sokféle hatósági kötöttség az automatizálásból származó előnyöket is megsemmisíti.

A kialakult helyzet – társadalmi-gazdasági szempontból értékelve – annak a következménye, hogy a

népgazdaság sok éven keresztül nem fogadta be a tudományos-műszaki eredményeket. De ez csak az egyik ok.

A másik: a bibliográfiai információgyűjtés, -feldolgozás és -terjesztés szervezeti és anyagi-műszaki bázisa sem hatékony, pedig az országban kialakult információs központok és intézetek száma eléri a 230-at. Ezek több mint 80 főhatósághoz tartoznak.

Jelenleg az egyik legfontosabb teendő a specializált információs intézetek átállítása az új gazdálkodási módszerekre, az információs termékek és szolgáltatások minőségének emelését elősegítő mechanizmusok kialakítása. Ugyanakkor kérdéses, hogy az intézetekben működő új gazdálkodási rendszer biztosítja-e az információs hálózat arányos fejlődését, az információs erőforrások teljességét és megjelenítését, hozzáférhetőségét. Az "információs piaci" mechanizmusok az információs hálózatokat előbb-utóbb mindenképpen az információs erőforrások optimális kialakítására és hasznosítására fogják kényszeríteni, ám erre az elkövetkező években még nem szabad számítani. Információs piac a Szovjetunióban nincs, és egyhamar nem is lesz. Egyelőre sok tekintetben az sem világos, hogy az "áruforgalom" az ismeretek és az információk területén milyen jellegűt ölt. (E tekintetben a fejlett piacgazdasággal rendelkező országokban sem egyértelműek a tapasztalatok.)

A jelenlegi főhatósági megosztás az alárendelt intézeteket a tárca-presztízs szolgálatának irányába tereli. Példaként szolgálhat erre az ágazati információs rendszerek létrehozása, amelyek az összszövetségi intézetek és központok állományait és automatizált rendszereit ismétlik meg. Ennek következtében az információs hálózatokra fordított kiadások többszöröződtek, miközben a hiányok ugyanazok maradtak. A problémát valószínűleg csak úgy lehet megoldani, ha az információs hálózat – mint a fejlesztés információs erőforrásainak kialakításához és terjesztéséhez szükséges egységes "mechanizmus" – újul meg.

Az információs intézetek és központok hálózata jelenlegi állapotában nem birkózik meg a sorjázó feladatokkal. A *Szovjetunió Tudományos és Műszaki Állami Bizottsága* – amelynek csak a hálózat módszertani irányítására van joga – sem képes a fejlesztést és a tevékenységet egységes rendben irányítani, az információk teljességét és aktualitását biztosítani.

Az egységes országos információpolitika és az egyeztetett lépések hiánya ma, az iparnak és a tudománynak az új gazdálkodási rendszerre való áttérésekor különösen érződik. E tekintetben az *SZKP KB* és a *Szovjetunió Minisztertanácsa* 1987. IX. 30-i, az önelszámolásra való átállás tárgyában hozott határozata egyelőre inkább megnehezíti, mint-

sem megoldaná, segítené az információs szféra helyzetét. Valóságos veszéllyé vált az információs erőforrások felhalmozódásának további csökkenése, mégpedig a legfontosabb összetevő, a hazai K+F eredmények tekintetében.

Jelenleg nincs sürgetőbb feladat, mint meghatározni a tudományos-műszaki ismeretek és információk gyűjtési, feldolgozási és terjesztési alapelveit az új gazdálkodási körülmények között. Eközben nem szabad elfeledkezni arról, hogy a szakemberek ezrei nem közvetlenül és azonnal létrehozott termékekben hasznosítják az információt, hanem megismerési célra, a vonatkozó műszaki és ipari ágazat értékelésére és tapasztalatainak általánosítására. E téren nem engedhető meg az információcsere, az információhoz való hozzájutás feltételeinek a romlása. Az új gazdálkodási feltételeket az információs intézetekben összhangba kell hozni az információs termékek és szolgáltatások áremelkedésének visszafogásával, a termelésben pedig a tudományos-műszaki eredményeknek az információs rendszerbe kötelező átadására irányuló politikával.

Az új gazdálkodási feltételekkel kapcsolatban meg kell vizsgálni, hogy az új tudományos-műszaki alkotások esetén a kétszintű tájékoztatási rendszerről (referátum – primer dokumentum, jelentés) nem volna-e célszerű áttérni a háromszintűre, amely a megismerési célokat szolgáló referátumból és jelentésből, valamint a megrendelőnek kereskedelmi feltételekkel átadott teljes dokumentációból áll (pl. a szabadalmi tájékoztatásnak a világon kialakult rendszere).

Egyidejűleg sürgősen meg kell határozni azoknak az információs termékeknek és szolgáltatásoknak a nomenklatúráját, amelyek tudományos-műszaki alkotásokra vonatkoznak, ki kell dolgozni a többi szolgáltatás rugalmasabb árképzési rendszerét, amely lehetővé teszi a termékekre fordított kiadások és egyéb körülmények figyelembevételét a különböző intézeti feltételek mellett.

Nem kétséges, hogy az információs intézeteknek és központoknak az új gazdálkodási rendszerre való átállítása, ha figyelembe veszi az információs szférára jellemző sajátosságokat, előbb-utóbb pozitív eredményekkel jár. Erről tanúskodnak az 1987. július elseje óta új feltételek közepette működő irkutszki, leningrádi, szverdlovszki, cseljabinszki és ufai területi információs központok gazdálkodási eredményei.

/KEDROVSKIJ, O. V.: Informacionnye resursy i informacionnaá politika. = Naučno-tehničeskáá informáciá, Ser. 1. 7. sz. 1988. p. 2– 4./

(*Viszocsekné Péteri Éva*)